

ВІДГУК

**опонента доктора юридичних наук, професора Мінченка С.І.
на дисертацію Дем'янова Віталія Вікторовича на тему: «Кримінологічна
характеристика та запобігання порушенням правил екологічної безпеки в
Україні», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-
виконавче право**

Ступінь актуальності обраної теми. Промислові регіони України часто стикаються з підвищеними екологічними ризиками, які негативно впливають на здоров'я населення та стан довкілля. Зростання кількості порушень правил екологічної безпеки, передбачених статтею 236 Кримінального кодексу України, вимагає проведення детального кримінологічного аналізу. Забезпечення екологічної безпеки має прямий вплив на якість життя громадян та сталий розвиток суспільства в цілому. Відсутність належних заходів запобігання та боротьби з порушеннями правил екологічної безпеки може призвести до значних соціально-економічних втрат, включно із деградацією природних ресурсів, зниженням рівня здоров'я населення, порушенням економічної стабільності регіонів та підризом довіри до державної влади. Аналіз кримінологічних характеристик таких порушень у промислових регіонах дозволить виявити прогалини у чинному законодавстві та сприятиме розробці нових законодавчих ініціатив, спрямованих на підвищення ефективності запобігання екологічним правопорушенням. Важливим аспектом дослідження є врахування міжнародного досвіду у сфері екологічної безпеки, що дає можливість адаптувати найкращі світові практики для потреб України. Це дослідження є особливо актуальним у контексті забезпечення сталого розвитку промислових регіонів, охорони здоров'я населення та захисту навколишнього середовища. Вивчення кримінологічної характеристики порушень правил екологічної безпеки та розробка ефективних механізмів запобігання дозволять знизити рівень вчинення таких правопорушень, підвищити екологічну безпеку та сприяти формуванню екологічно свідомого суспільства.

Недостатня емпірична база, зокрема відсутність даних про кількість кримінальних проваджень за статтею 236 КК України та їхню динаміку за останні 10 років, є значним недоліком сучасних досліджень. Окремо слід зазначити

Дніпровський державний університет внутрішніх справ	
В. №	413
«05»	06. 2026 р.
Основний док.	1
Додаток	

відсутність глибокого аналізу регіональних особливостей: визначення промислових регіонів за конкретними критеріями, встановлення їхнього внеску в загальну статистику екологічних правопорушень та оцінка стану екологічної безпеки. Правопорушення, передбачені статтею 236 КК України, охоплюють порушення порядку здійснення оцінки впливу на довкілля, правил екологічної безпеки під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції, введення в експлуатацію, експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів. Ці правопорушення можуть призводити до загибелі людей, значного екологічного забруднення територій або інших тяжких наслідків, що становить серйозну загрозу для суспільства. Зазначені обставини зумовили вибір теми дослідження, яке спрямоване на проведення детального кримінологічного аналізу порушень правил екологічної безпеки, розробку практичних рекомендацій для вдосконалення законодавства та запобігання таким злочинам та адаптацію міжнародного досвіду до українських реалій.

З огляду на зазначене та положення, викладені дисертантом у рукописі дисертації на сторінках 1-3 автореферату дисертації, актуальність теми є обґрунтованою та не викликає сумнівів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Рукопис є ґрунтовним аналізом проблеми запобігання порушенням правил екологічної безпеки в Україні, виконаним з високим рівнем теоретичної змістовності та методологічної системності.

Дисертантом обрано низку методологічних підходів, з-поміж яких, історичний, порівняльно-правовий, системно-структурний, функціональний, прогностичний та ін. Загальні логічні прийоми (дедукції, індукції, моделювання) використано для уточнення змісту окремих понять, а також формулювання дефініцій.

Методологічний ступінь обґрунтованості результатів дослідження зумовлений тим, що в роботі з позицій методологічного плюралізму обґрунтовано власне бачення проблеми запобігання порушенням правил екологічної безпеки в Україні в умовах сучасних соціальних змін та економічних трансформацій, що передбачає виявлення нормативно-правових прогалин, аналіз інституційних та функціональних зв'язків між суб'єктами кримінального судочинства.

Текст дисертаційного дослідження має чітку логіко-структурну побудову, що сприяє легкому сприйняттю складної аналітичної інформації. Серед позитивних аспектів варто також виокремити чіткість викладення матеріалу та ясність формулювань. Використання філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів дослідження забезпечили достовірність

результатів дослідження. При цьому обґрунтованість отриманих автором наукових результатів також базується на логічній та достатньо переконливій аргументації висловлених положень і висновків.

Дисертаційна робота демонструє системний підхід до аналізу нормативних ініціатив та реформ у сфері захисту довкілля, відкриває нові перспективи для подальших досліджень окресленої у предметі дослідження проблеми в умовах війни, цифровізації кримінального провадження.

Рецензований текст поєднує концептуальну новизну, логічну послідовність і нормативну конкретику. Дисертаційне дослідження демонструє високу академічну якість та потенціал до подальшого розвитку обраної наукової теми. Здійснений науковий аналіз має вагомий потенціал для подальших прикладних розробок проблеми запобігання порушенням правил екологічної безпеки в Україні,.

Робота складається зі переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, що містять 8 підрозділів, списку використаних джерел (439 найменувань) та додатків. Загальний обсяг рукопису дисертації становить 320 сторінок, із яких основний текст – 231 сторінка, список використаних джерел - 46 сторінок, додатки – 43 сторінки.

Структура роботи дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором.

Розділ 1 «Теоретичні засади та загальна характеристика кримінальних правопорушень проти екологічної безпеки» містить три підрозділи і висновки.

Розділ 2 «Кримінологічна характеристика та детермінація порушення правил екологічної безпеки» складається з двох підрозділів і висновків.

Розділ 3 «Суб'єкти запобігання порушенням правил екологічної безпеки та основні напрямки їх діяльності» містить три підрозділи і висновки.

За результатами проведеного дослідження сформульовано основні висновки.

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати, що у дисертаційному дослідженні здійснено всебічне теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення наукового завдання, яке полягає у комплексному дослідженні кримінологічної характеристики порушення правил екологічної безпеки, визначенні його специфіки у промислових регіонах України, особливо в умовах воєнного стану, а також у розробленні науково обґрунтованих пропозицій, спрямованих на вдосконалення системи запобігання таким правопорушенням і підвищення ефективності кримінологічної політики у сфері охорони довкілля.

Найбільш вагомими з теоретико-практичних положень, рекомендацій, висновків і пропозицій, сформульованих у дисертації, є такі:

вперше:

- у вітчизняній кримінологічній науці обґрунтовано, що порушення правил екологічної безпеки, передбачені статтею 236 Кримінального кодексу України, як кримінальне правопорушення мають комплексну детермінацію, що поєднує економічні, організаційні, управлінські, правові та морально-психологічні чинники, що зумовлює необхідність формування багаторівневої системи кримінологічного запобігання. У межах дисертаційного дослідження розроблено кримінологічну класифікацію порушень правил екологічної безпеки з урахуванням їх структури, динаміки, географії поширення, рівня латентності та специфіки вчинення в умовах воєнного стану;

- доведено, що воєнні реалії суттєво підвищують ризики вчинення правопорушень проти довкілля, що об'єктивно потребує розроблення окремого комплексу спеціальних кримінологічних заходів, спрямованих на запобігання таким діям. На цій підставі сформульовано концептуальні засади стратегії запобігання екологічній злочинності, у межах якої передбачено спеціальний розділ щодо діяльності правоохоронних органів та органів місцевого самоврядування;

- обґрунтовано доцільність доповнення статті 236 КК України кваліфікуючою ознакою – «вчинення злочину в умовах воєнного стану чи з використанням обставин збройного конфлікту», що відображає підвищений рівень суспільної небезпеки таких діянь та відповідає сучасним викликам забезпечення екологічної та національної безпеки України;

Ознайомлення з науковим дослідженням дає підстави стверджувати, що основні положення та висновки, які виносяться здобувачем на захист, мають відповідний високий рівень наукової новизни.

Дисертаційне дослідження має обґрунтовані й достовірні авторські наукові положення та висновки, які доповнюють наявні позиції науковців або пропонують нові способи розв'язання окресленої у предметі рукопису проблеми.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони становлять науково-теоретичний і практичний інтерес і можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері результати дисертації можуть бути використані для подальшого опрацювання проблем кримінологічної характеристики та запобігання порушенням правил екологічної безпеки, поглиблення теоретичних положень кримінального права і кримінології, а також для проведення подальших наукових досліджень у цій сфері;

- у нормотворчій діяльності положення дисертації можуть бути використані для удосконалення чинного кримінального законодавства України та формування пропозицій щодо підвищення ефективності кримінально-правової протидії

порушенням правил екологічної безпеки;

- у правотворчій та правозастосовній діяльності результати дослідження впроваджені у практичну діяльність Дніпропетровської обласної прокуратури та Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя, де вони використовуються під час здійснення процесуального керівництва та розгляду кримінальних проваджень, пов'язаних із порушенням правил екологічної безпеки, з метою підвищення ефективності розслідування, обґрунтування судових рішень, правильної кваліфікації кримінальних правопорушень і визначення причин та умов їх вчинення, що підтверджується відповідними актами впровадження (акт впровадження Дніпропетровської обласної прокуратури від 4 березня 2024 р., акт впровадження Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 6 березня 2024 р.);

- в освітньо-методичному процесі результати дисертаційного дослідження впроваджені у навчальний процес Класичного приватного університету та використовуються під час викладання дисциплін кримінально-правового та кримінологічного циклу, підготовки лекційних курсів, навчально-методичних матеріалів, підручників і навчальних посібників, а також при формуванні практичних навичок у здобувачів вищої освіти, що також підтверджується відповідним актом упровадження (акт впровадження Класичного приватного університету від 1 лютого 2023 р.).

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення викладено у восьми наукових публікаціях, із яких – шість сім статей, опублікованих у юридичних фахових виданнях, затверджених МОН України, одна стаття у зарубіжних виданнях, чотири матеріали міжнародних науково-практичних конференцій і круглих столів.

Таке представлення результатів наукової роботи повною мірою вказують, що дисертація пройшла **належну апробацію** та є самостійною науковою працею, яка має завершений характер.

Опубліковані праці повністю відображають основний зміст дисертаційної роботи. **Автореферат** відображає основний зміст дисертації.

Дисертаційна робота містить теоретичні положення і висновки, сформульовані дисертанткою особисто. Використані в дисертаційній роботі ідеї і положення науковців мають відповідне посилання і використані з метою підкріплення ідей автора. Під час ретельного вивчення змісту дисертації Дем'янова В.В. не виявлено академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації у дисертації та в наукових публікаціях здобувача.

Питання для дискусійного обговорення та недоліки дисертаційної роботи щодо її змісту та оформлення *Попри наукову цінність роботи,*

дисертація не позбавлена певних зауважень і суперечливих положень, які потребують додаткових пояснень та уточнень.

1) Автор досить обґрунтовано пропонує практично значущі рекомендації щодо запобігання порушенням правил екологічної безпеки в Україні. Разом із тим, вся промисловість на окупованих територіях практично знищена, а в роботі відсутні дані щодо можливих екологічних катастроф, наприклад, через затоплення вугільних шахт в Донецькій та Луганській областях. Думається, це питання має бути розкрито у подальших дослідженнях автора.

2) Одним із ключових питань наук кримінально-правового циклу є питання профілактики кримінальних правопорушень. Автор досить детально описав різні заходи запобігання порушенням екологічної безпеки в Україні, мабуть із тимчасово непідконтрольними територіями. Під час захисту хочеться почути про розроблені автором потенційні заходи запобігання порушенням екологічної безпеки на тимчасово окупованих територіях та незаконно анексованому Криму.

3) На с. 5-6 автореферату дисертації детально описується емпірична база, яка є навіть більш ніж достатньою для кандидатської дисертації. Разом із тим, якщо в дисертації результати вивчення емпіричної бази відображено, то в авторефераті мені їх не вистачило.

4) У висновках автор вказує на те, що ним встановлено, що сучасні кримінологічні заходи запобігання порушенням правил екологічної безпеки у воєнний час мають низку системних проблем, серед яких відсутність комплексного закону про екологічну безпеку в умовах війни. Концептуальні основи цього закону розробив автор у своєму дослідженні, проте відсутні дані щодо їх направлення для опрацювання до профільного міністерства.

Зазначені вище зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження, вони мають сприяти науковій дискусії під час публічного захисту дисертації, як це і передбачено вимогами до процедури захисту дисертації.

Дисертація Дем'янова Віталія Вікторовича на тему: «Кримінологічна характеристика та запобігання порушенням правил екологічної безпеки в Україні», є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке містить наукові положення та науково обґрунтовані результати, що розв'язують важливе науково-прикладне завдання і щодо яких здобувач є суб'єктом авторського права, а саме: воно дозволило дисертанту отримати результати, які є суттєвим внеском у розвиток кримінологічної науки щодо запобігання порушенням екологічної безпеки.

Виходячи з викладеного, на основі вивчення дисертації та наукових праць, опублікованих по темі дисертації, слід зробити висновок, що рецензована

дисертація відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор **Дем'янов Віталій Вікторович** заслуговує на основі публічного захисту на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Опонент –

**заступник директора департаменту
юридичного забезпечення
Міністерства економіки, довкілля
та сільського господарства України
доктор юридичних наук, професор**

Сергій МІНЧЕНКО

*Віднесено до відома
Заступника директора департаменту
управління персоналом
наказом № 100 від 14.08.2014
забезпечення представництва
департаменту "судової"
М. Вако Ващенко*

